

УДК 332.02:669

МОДЕЛЮВАННЯ ФАКТОРІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Горошкова Л.А., д.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту організацій та логістики, ДВНЗ «Запорізький національний університет», м.Запоріжжя

Горошкова Л. А. Моделювання факторів сталого розвитку туристично-рекреаційної галузі України

В роботі проведене моделювання факторів сталого розвитку туристично-рекреаційної галузі України та здійснена розробка ефективних механізмів управління розвитком галузі. Встановлено, що внутрішній туристичний потік в Україні формується під впливом цін на рекреаційні послуги, в тому числі послуги відпочинку, культури, готелів та ресторанів. Туристичний потік туристів – громадян України, які від'їжджають за кордон формується під впливом рівня доходів населення та динаміки валютного курсу. Доведено, що внутрішні потоки туристів в Україні та туристів – громадян України, які від'їжджають за кордон мають протилежну динаміку, що дало підстави дійти висновку про обмеженість кола осіб, що утворюють ці потоки. А саме припустити, що в Україні обсяг туристичного потоку є практично незмінним щодо осіб, які його формують. Встановлена циклічність досліджених туристичних потоків з різною тривалістю. Так тривалість циклу внутрішніх потоків туристів складає 4 роки; туристів – громадян України, які виїжджали за кордон – 2 роки; іноземних туристів – 3-4 роки. Отже, факторами впливу на підвищення рівня економічної безпеки та сталого розвитку туристичної галузі України можливо запропонувати такі: ціни на послуги відпочинку, культури, ресторанів та готелів у внутрішньому туристичному середовищі; рівень доходів населення та валютний курс для зовнішніх туристичних потоків; кількість, якість та рівень екскурсійного обслуговування, як джерело доданої вартості і, як наслідок, додаткових доходів від іноземних туристів, що приїжджають в Україну; можливість фінансового управління циклічністю туристичних потоків в Україні; ефективність державної політики щодо підвищення рівня доходів населення України, з метою забезпечення можливості збільшення кількості осіб, які формують загальний туристичний потік в Україні.

Goroshkova L. Modeling of the sustainability development factors of tourist-recreational branch of Ukraine

In work the carried out modeling of the sustainability development factors of tourist-recreational branch of Ukraine and carried out development of effective mechanisms management of branch development. Is established, that the internal tourist flow in Ukraine is formed under influence of the prices on recreational services, including service of rest, culture, hotels and restaurants. The tourist flow of the tourists - citizens of Ukraine leaving abroad, is formed under influence of a level of the incomes the population and dynamics of a currency rate. Is proved, that the internal flows of the tourists in Ukraine and tourists - citizens of Ukraine leaving abroad, have opposite dynamics, that has given the bases to make a conclusion about limitation of a circle of persons created these flows. Namely to assume, that in Ukraine volume of a tourist flow remains practically constant concerning the persons his forming. Is established cyclical of the investigated tourist flows with different duration. So the duration of a cycle of internal flows of the tourists makes 4 years; the tourists - citizens of Ukraine, which 2 years left abroad; the foreign tourists - 3-4 years. So, factors of influence on increase of a level of economic safety and steady development of tourist branch of Ukraine it is possible to offer such: the prices for services of rest, culture, restaurants and hotels in internal tourist environment; a level of the incomes the population and currency rate for external tourist flows; quantity, quality and level of excursion service, as a source

of added cost and, as a consequence, additional incomes of the foreign tourists coming in Ukraine; an opportunity of a finance administration cyclical of tourist flows in Ukraine; efficiency of state politics of increase of a level of the incomes the population of Ukraine, with the purpose of a possibility of increase of quantity of the persons forming a tourist flow in Ukraine.

Горошкова Л. А. Моделирование факторов устойчивого развития туристско-рекреационной отрасли Украины

В работе проведенное моделирование факторов постоянного развития туристско-рекреационной отрасли Украины и осуществленная разработка эффективных механизмов управление развитием отрасли. Установлено, что внутренний туристический поток в Украине формируется под влиянием цен на рекреационные услуги, в том числе услуги отдыха, культуры, отелей и ресторанов. Туристический поток туристов – граждан Украины, выезжающих за границу, формируется под влиянием уровня доходов население и динамики валютного курса. Доказано, что внутренние потоки туристов в Украине и туристов – граждан Украины, выезжающих за границу, имеют противоположную динамику, что дало основания сделать вывод об ограниченности круга лиц, создавших эти потоки. А именно предположить, что в Украине объем туристического потока остается практически неизменным относительно лиц его формирующих. Установлена цикличность исследованных туристических потоков с разной продолжительностью. Так продолжительность цикла внутренних потоков туристов составляет 4 года; туристов – граждан Украины, которые выезжали за границу – 2 года; иностранных туристов – 3-4 года. Итак, факторами влияния на повышение уровня экономической безопасности и устойчивого развития туристической отрасли Украины возможно предложить такие: цены на услуги отдыха, культуры, ресторанов и отелей во внутренней туристической среде; уровень доходов население и валютный курс для внешних туристических потоков; количество, качество и уровень экскурсионного обслуживания, как источник добавленной стоимости и, как следствие, дополнительных доходов от иностранных туристов, приезжающих в Украину; возможность финансового управления цикличностью туристических потоков в Украине; эффективность государственной политики повышения уровня доходов население Украины, с целью обеспечения возможности увеличения количества лиц, формирующих общий туристический поток в Украине.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. В сучасних умовах глобалізації виникає необхідність переосмислення рівня економічної безпеки української держави. Саме в умовах глобалізації постало питання необхідності забезпечення більш збалансованого розвитку світової економіки. З цим і пов'язане формування нового підходу – концепції сталого розвитку («Декларація Ріо»), затвердженої Конференцією ООН з питань навколишнього середовища і розвитку у 1992 році. Документи концептуального характеру на рівні конкретної країни, з'являються із деяким запізненням. Тому існує необхідність додаткового вивчення рівня сталості розвитку і, перш за все, на рівні галузей національного господарства.

Аналіз основних досліджень чи публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Комісією ООН з розвитку і навколишнього природного середовища (НПС), визначено: «Сталий розвиток – це такий розвиток, який, забезпечуючи потреби нинішнього покоління, водночас не позбавляє майбутні покоління можливості задовольняти власні життєво необхідні потреби» [1]. Традиційно, поняття сталого розвитку поєднує в собі три складові – економічну, екологічну і соціальну. Проблема сталого розвитку традиційно розглядається на рівні держави та регіонів України. Це питання висвітлюється у роботах Алімова О.М., Гейця В.М., Даниленка А.І., Данилишина Б.М., Трегубчука В.М., Хвесика В.А., Шубравської О.В., Шиян Д.В. [2-8] та ін. Щодо сталості розвитку на галузевому рівні, то найбільш розробленою є ця проблема для АПК. Достатня увага приділена у науковій літературі проблемам сталого розвитку підприємств різних галузей національної економіки – агропромислових, машинобудівних, металургійних та ін. Результати власних досліджень висвітлені у роботах [9-10].

Виокремлення невирішених проблем, яким присвячена стаття. Актуальність досліджень зумовлена тим, що в сучасних умовах питання економічної безпеки та сталого розвитку галузей національного господарства набувають особливого значення. Економічна безпека є запорукою сталого розвитку однієї з провідних галузей економіки – туристичної. Але залишається недостатньо розробленим питання кількісного аналізу та оцінки сталості економічного розвитку на галузевому рівні що цілком стосується і туристичної.

Мета статті. Метою роботи є моделювання сталого розвитку туристичної галузі, що сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки провідної галузі національного господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Серед факторів, що впливають на стан та рівень сталого розвитку туристично-рекреаційної галузі можливо, на нашу думку, виокремити такі: ціни на готелі і ресторани, послуги культури та відпочинку; рівень доходів населення та величина туристичного потоку у країні. Важливим є також є фактор циклічності розвитку економічних процесів.

На рис. 1 наведені результати дослідження динаміки внутрішніх та зовнішніх туристичних потоків в Україні впродовж 2001 – 2012 років.

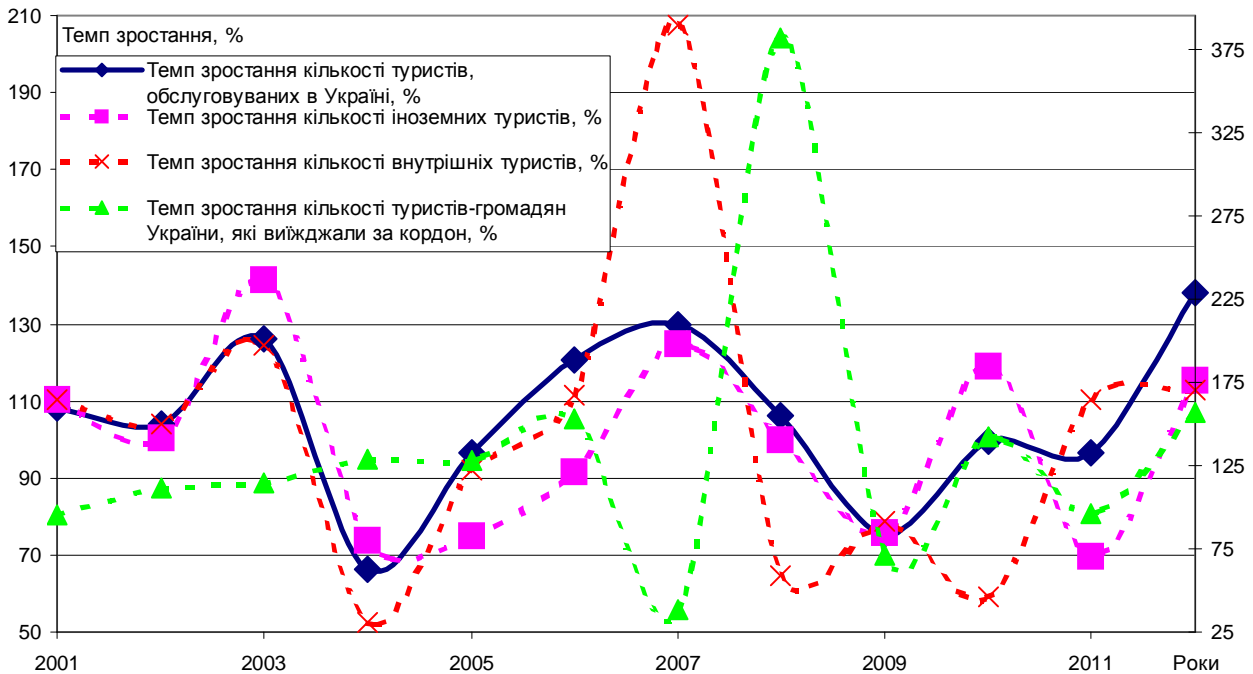

Рисунок 1. Динаміка внутрішніх та зовнішніх туристичних потоків в Україні впродовж 2001 – 2012 років

Отримані результати порівняльного аналізу темпів зростання кількості іноземних туристів, туристів – громадян України, які виїжджали за кордон з кількістю внутрішніх туристів свідчить про наявність взаємозв'язку між зазначеними туристичними потоками. Так, нами встановлено, що в роки, впродовж яких спостерігається зростання внутрішніх туристичних потоків, а саме: 2003, 2007, 2011 р.р., відбувається уповільнення темпів зміни кількості туристів – громадян України, які виїжджали за кордон у цей період. Подальше дослідження зазначених потоків вказує на їх зростання у 2004, 2006, 2008, 2010 та 2012 роках. Такий результат дає підстави припустити, що в Україні наявний сформований туристичний потік, який за своїми кількісними характеристиками можливо вважати цілком визначеним і умовно стійким. Одна й та сама категорія осіб формує потік, що розділяється на внутрішніх туристів, так і потік громадян України, що подорожують за кордоном. Саме тому максимуми темпів зростання зовнішнього туризму у 2004, 2006, 2008, 2010 та 2012 роках

відповідають мінімумам внутрішнього. Але зазначене припущення потребує додаткового дослідження.

Темпи зміни потоків туристів – іноземних громадян мали максимуми зростання у 2003, 2007, 2009 та 2012 роках. Відповідні мінімуми спостерігались у 2002, 2004, 2009 роках.

Як бачимо, чіткої кореляції між потоками туристів – громадян України та іноземними туристами, які відвідують Україну не спостерігається.

Динаміка загального темпу зміни кількості туристів, яким надаються послуги в Україні свідчить про його зростання у 2003, 2007, 2010 та 2012 роках. Максимуми темпів зростання досліджуваних показників спостерігаються в ті роки, коли співпадають максимуми будь-яких двох потоків з трьох досліджуваних та проаналізованих потоків туристів, а саме іноземних туристів, туристів – громадян України, які виїжджали за кордон та внутрішніх туристів. Зсув максимума темпів зростання потоків іноземних туристів з 2011 на 2010 рік, на нашу думку, пов'язаний з початком виходу світової економіки з кризи і, як наслідок, зростанням рівня доходів населення та відповідним збільшенням можливостей туристичної інфраструктури та туристичних потоків взагалі, і в Україну в тому числі. Наступний спад темпів зміни потоків іноземних туристів у 2011 році (мінімум на відповідній кривій на рис. 1), можливо пояснити уповільненням темпів виходу світової економіки з кризи на початку 2011 року.

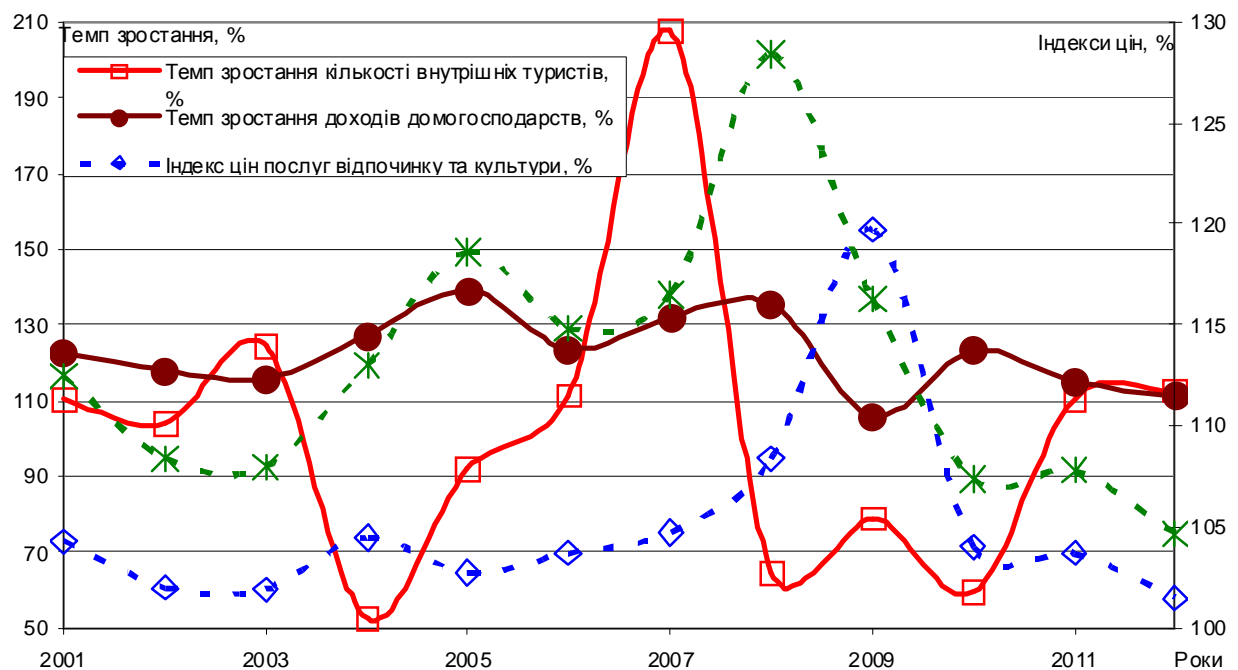

Рисунок 2. Динаміка темпів зростання кількості внутрішніх потоків туристів, темпів зміни доходів населення, індексів цін на послуги з відпочинку і культурних заходів та ресторанів і готелів в Україні впродовж 2001 – 2012 років

Не важко помітити наявну циклічність у зміні туристичних потоків, що досліджуються. Так, тривалість малого циклу щодо коливань кількості внутрішніх туристів складає 4 роки, туристів – громадян України, які виїжджали за кордон – 2 роки, а іноземних туристів – 3-4 роки. Отриманий результат потребує додаткового аналізу.

Визначимо фактори, що впливають на зміну показників динамічності туристичних потоків. На нашу думку, факторами впливу на зміну показників динамічності внутрішніх потоків туристів в Україні є ціни на послуги відпочинку і культури, послуги ресторанів та готелів і рівень доходів населення країни. На рис. 2 наведені результати дослідження взаємозв'язку темпів зростання кількості внутрішніх потоків туристів, темпів зміни доходів населення, індексів цін на послуги з відпочинку і культурних заходів та ресторанів і готелів. Як бачимо, існує кореляція між темпами зростання кількості внутрішніх потоків туристів та

індексів цін на послуги відпочинку і культури, ресторанів та готелів. Так, уповільнення темпів зміни внутрішніх потоків туристів спостерігається в роки зростання відповідних індексів цін, наприклад, у 2004 та 2008 роках і відповідно зростають за наявного зменшення індексів цін на послуги у 2003, 2007 та 2010 роках. Щодо рівня доходів населення, то повної кореляції не спостерігається. Таким чином, факторами впливу на динаміку внутрішніх потоків туристів можливо вважати ціни на послуги відпочинку, культури, ресторанів та готелів у країні.

Щодо факторів впливу на динаміку потоків туристів – громадян України, які виїжджають за кордон, то ними, на нашу думку, є такі: рівень доходів громадян та динаміка валютного курсу. Результати досліджень, наведені на рис. 3, свідчать про наявність кореляції між темпами зростання потоків туристів – громадян України, які виїжджають за кордон та темпами зміни рівня доходів громадян і динамікою зміни курсу гривні по відношенню до долара США. Так, у 2009 році при зростанні курсу долара по відношенню до гривні з одночасним зменшенням рівня доходів населення, відбулось суттєве зменшення темпів зміни потоку туристів – громадян України, які від'їжджали за кордон з одночасним зростанням темпів зміни внутрішніх туристичних потоків. Це, крім того, підтверджує зроблене вище припущення щодо кількісного і якісного складу загального туристичного потоку громадян України, тобто припущення про те, що одні й ті ж особи формують туристичний потік як внутрішній, так і потік громадян України, що подорожують за кордон.

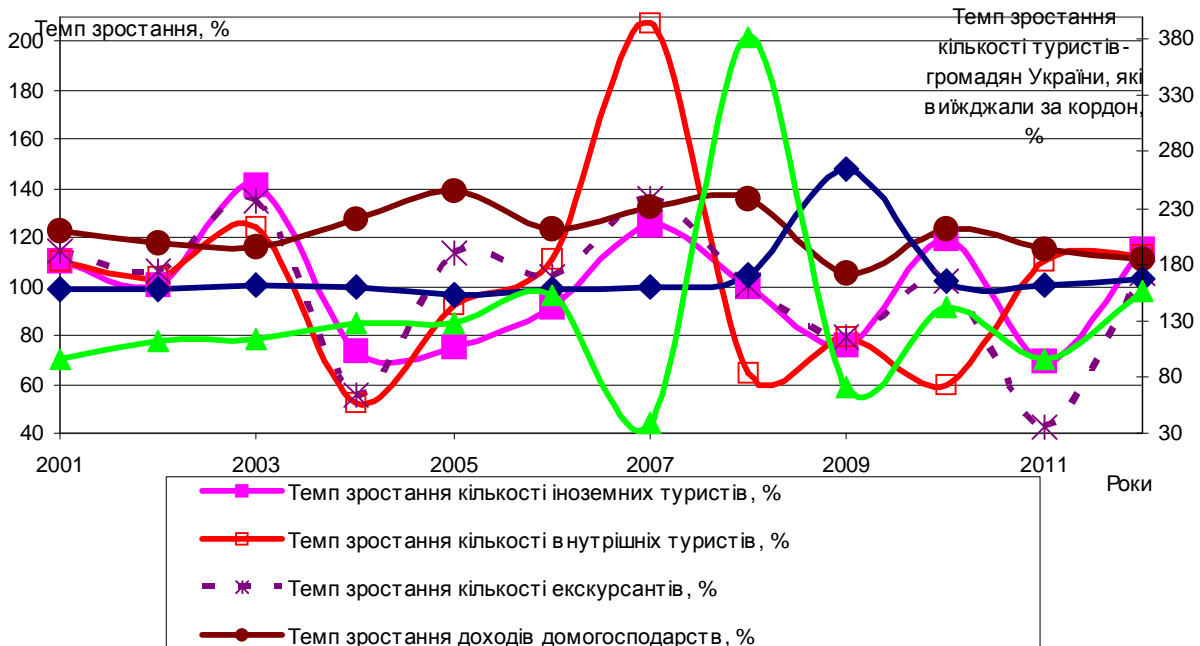

Рисунок 3. Динаміка темпів зростання зовнішніх та внутрішніх туристичних потоків, кількості екскурсантів, доходів домогосподарств в Україні впродовж 2001 – 2012 років

Причиною зсуву на 2010 рік очікуваного у 2011 році підвищення темпів зростання туристичних потоків – громадян України, які від'їжджали за кордон можливо, на нашу думку, пояснити стабілізацією валютного курсу та підвищенням темпів зростання доходів населення. Порівняння динаміки темпів зміни туристичного потоку громадян України, що подорожували за кордон з динамікою доходів населення, свідчить про їх високу кореляцію. Так максимуми темпів зростання спостерігались у 2004, 2008, 2010 роках, а мінімуми – у 2003, 2007, 2009 та 2011 роках.

Порівняння темпів зростання кількості іноземних туристів з кількістю екскурсантів дає підстави стверджувати, що екскурсійні потоки в Україні формуються переважно за рахунок іноземних туристів. Підтвердженням цього є те, що темпи зростання кількості екскурсійних обслуговувань в Україні зростають у ті роки, в які прискорюються темпи зростання потоків іноземних туристів в Україні.

Висновки з проведеного дослідження. Внутрішній туристичний потік в Україні формується під впливом цін на рекреаційні послуги, в тому числі послуги відпочинку, культури, готелів та ресторанів. Туристичний потік туристів – громадян України, які від'їжджають за кордон формується під впливом рівня доходів населення та динаміки валютного курсу. Внутрішні потоки туристів в Україні та туристів – громадян України, які від'їжджають за кордон мають протилежну динаміку, що дало підстави дійти висновку про обмеженість кола осіб, що утворюють ці потоки. А саме припустити, що в Україні обсяг туристичного потоку є практично незмінним щодо осіб, які його формують. Встановлена циклічність досліджених туристичних потоків з різною тривалістю. Так тривалість циклу внутрішніх потоків туристів складає 4 роки; туристів – громадян України, які виїжджали за кордон – 2 роки; іноземних туристів – 3-4 роки. Встановлено, що рівень екскурсійного обслуговування в Україні залежить переважно від потоків іноземних туристів.

Отже, факторами впливу на підвищення рівня економічної безпеки туристичної галузі України можливо запропонувати такі: ціни на послуги відпочинку, культури, ресторанів та готелів у внутрішньому туристичному середовищі; рівень доходів населення та валютний курс для зовнішніх туристичних потоків; кількість, якість та рівень екскурсійного обслуговування, як джерело доданої вартості і, як наслідок, додаткових доходів від іноземних туристів, що приїжджають в Україну; можливість фінансового управління циклічністю туристичних потоків в Україні; ефективність державної політики щодо підвищення рівня доходів населення України, з метою забезпечення можливості збільшення кількості осіб, які формують загальний туристичний потік в Україні.

Список використаних джерел:

1. Програма дій «Порядок денний на XXI століття». Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (саміт «Планета Земля, 1992). – К.:Інтелсфера, 2000. – 359 с.
2. Шубравська О.В. Сталий економічний розвиток: поняття і напрям дослідження. / О.В.Шубравська // Економіка України. – 2005. – №1. – С.36-42.
3. Україна у вимірі економіки знань / В.М.Геєць, В.П.Александрова, Ю.М.Бажал та ін.; ред. В.М.Гейця. – К.Основа, 2006. – 592 с.
4. Данилишин Б.М., Шостак Л.Б. Устойчивое развитие в системе природно-ресурсных ограничений. – К.: 1999.
5. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України / В.М.Трегобчук // Вісник НАН. – 2002. – №2. – С.15 – 22.
6. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення / О.М.Алімов, А.І.Даниленко, В.М.Трегобчук та ін. – К.: Об'єднаний інститут економіки НАН України, 2005. – 540 с.
7. Хвесик М. Сталий розвиток України: проблеми та перспективи / В.Хвесик // Економіст. – 2011. - №4. – С.8-9.
8. Шиян Д.В. Сталий розвиток сільського господарства: виникнення, сутність і зміст / Д.В.Шиян // Економіка АПК. – 2006. – №5. – С. 35-41.
9. Горошкова Л.А. Механізми підвищення економічної безпеки чорної металургії : [монографія] / Л.А. Горошкова. – Запоріжжя: ЗНУ, 2012. – 418 с.
10. Коренюк П.І. Економічна безпека / П.І.Коренюк, В.П.Волков, Л.А.Горошкова. – Запоріжжя: ЗНУ, 2012. – 86 с.

Ключові слова: туристично-рекреаційна галузь, сталий розвиток, економічна безпека, циклічність розвитку, управління розвитком

Ключевые слова: туристско-рекреационная отрасль, устойчивое развитие, экономическая безопасность, цикличность развития, управление развитием

Key words: tourist-recreational branch, sustainability development, economic safety, cyclical of development, management of development